

Slutreplik: Nuvarande politik stjälper snarare än hjälper hållbar utveckling

Dagens Industri den 12 april 2021

Lundaforskarna Fredrik NG Andersson, Max Åhman, Fredric Bauer och Lars J Nilsson replikerar i Dagens Industri (2/4 -21) på vår debattartikel "Är det gröna stålet verkligen grönt?" om fossilfritt stål. Vi är tacksamma för värdefulla synpunkter och välkomnar den diskussion som förhoppningsvis banar väg för kloka beslut inom politik och näringsliv.

På ett mer övergripande plan handlar vår ursprungliga artikel om vilken roll staten respektive marknaden bör ha för att åstadkomma hållbar utveckling. Fredrik NG Andersson har skrivit klokt om detta tidigare. I en artikel i Smedjan 2018 skriver han bland annat "Att skapa rätt incitament för marknaden att åtgärda klimatproblemen kan handla om infrastrukturplanering, översyn av lagar, regler och skatter, eller att staten hjälper till att skapa marknader som inte existerar i dag." Även om Andersson i artikeln öppnar upp för att staten kan ha en roll vid stora investeringar är han tydlig i rubriken "Inga minskade utsläpp utan marknadsekonomi".

Liknande tankar framfördes av den amerikanske ekonomen Michael Porter i mitten av 90-talet. Statens roll bör vara att utforma lagar och regler som ger marknadens aktörer incitament till teknologisk och miljömässigt hållbar utveckling. Porter är tydlig med att politiken bör fokusera på utfallet och inte styra vilken teknologi som skall användas.

Ett antal problem infinner sig när politiken inte enbart skapar regelverk och incitamentsstrukturer utan börjar rikta stora stöd till särskilt utvalda teknologier eller projekt. Till att börja med finns det en alternativkostnad för de skattemedel som tas i anspråk. Vidare föreligger en teknisk osäkerhet – politiken riskerar att stödja fel teknologi med följden att utvecklingsprocessen snarare stjälps än hjälps. Sist men inte minst leder stora stödinsatser ofta till såväl orättvis konkurrens som snedvridna incitamentsstrukturer där företag sätter i system att söka pengar och slutar ta hänsyn till eventuella risker eftersom det offentliga står för notan.

Ovanstående utmaningar handlar inte om ekonomisk-teoretiska spetsfundigheter med liten faktisk betydelse. De har redan tidigare gjort sig påminda i flera stora, kostsamma och misslyckade miljöinsatser de senaste decennierna.

I Örnsköldsvik, Umeå och Skellefteå har kommunerna dragit på sig miljardskulder på grund av det kommunala bolaget Sekabs satsningar för att utvinna etanol ur cellulosa. I många kommuner runtom i landet har det i årtal pågått ett både smärtsamt och generande städarbete efter de stora misslyckade investeringarna i biogas.

Dessa historier illustrerar flera av de problem som uppstår när politiken frångår principer om teknikneutralitet och blir en betydande aktör. Såväl Sekabdebetet som biogasäventyren visar hur förekomsten av stora offentliga stöd från flera olika instanser leder till en form av bidragsentreprenörskap där de inblandade organisationerna blir immuna mot risker eftersom det

hela tiden går att söka nya pengar. Kombinationen av kommunala, regionala, nationella och EU-relaterade stöd gör att satsningarna fortsätter och blir svåra att avsluta.

Politiskt blir det svårt för kommuner och regioner att stoppa satsningar som hela tiden är uppbackade av kapitalinjektioner från såväl svenska myndigheter som EU:s olika instanser. I fallet Sekab var det också en hägrande återindustrialisering av avfolkningsorter i Norrland som medförde att alla ville tro på det som senare visade sig vara just en hägring. Påhejade av statsministern och med stöd i hundramiljoner kronors klassen från bland annat Energimyndigheten och senare EU initierades stora utvecklingsprojekt.

Det blev dock varken guld, gröna jobb eller återindustrialisering när det visade sig både tekniskt svårt och kommersiellt ohållbart att utvinna etanol ur cellulosa, inte minst när det blev allt tydligare att vägen mot fossilfria bilar inte byggde på etanol.

Ovanstående mekanismer verkar vara på plats även gällande det så kallade fossilfria stålet. Alternativkostnaden är i allra högsta grad ett reellt problem. Projekt som har för avsikt att ta hälften av Sveriges befintliga elproduktion i anspråk kan leda till stigande elpriser för övrig industri och för hushåll samtidigt som det uppstår kostnader relaterade till icke planerbar elkraft. När CO₂-utsläppen hade kunnat minskas tiofalt mer genom att ersätta andra elektricitetskällor är det svårt att se hur detta kan klassificeras som fossilfritt.

Effekterna på övrig industri under de kommande åren är svåra att uppskatta, men när det rör sig om dessa mängder elektricitet lär de direkta och indirekta konsekvenserna bli betydande. H2 Green Steel kommer skapa ca 1500 jobb i Boden och använda 12 TWh. 12 TWh är lika mycket som all elektricitet Skåne tar i anspråk, detta med 1,4 miljoner invånare och närmare 600 000 jobb.

Vi ställer oss också frågande till förekomsten av offentliga stöd, som riskerar att leda till samma form av urartat bidragsentreprenörskap som i fallet Sekab och de olika biogassatsningarna runtom i landet. Hur stora offentliga belopp har Hybrit tagit i anspråk hittills och hur stora belopp vill de och deras konkurrenter ha över det kommande decenniet? Hur fördelar sig dessa mellan de kommunala, nationella och supranationella nivåerna? Vilken roll har EU i att skapa dessa enorma satsningar på så kallad grön vätgas?

Vi ser inte att de senaste årens satsningar på så kallat fossilfritt stål och relaterad vätgas är förenliga med de riktlinjer Andersson, Porter och flera andra ledande ekonomer har pekat ut avseende teknikneutralitet.

dagsläget befinner sig de inblandade aktörerna i den smått euforiska fasen: EU:s, svenska statens, kommunernas och företagens plånböcker har öppnats och det görs stora investeringar. Förhoppningarna om innovation, hållbarhet och nya arbetstillfällen i Norrland är nu på topp.

Medvetna om att vi riskerar att låta som olyckskorpar vill vi ändå påtala följande: såväl ekonomisk teori som tidigare erfarenheter gör gällande att när någonting verkar vara för bra för att vara möjligt, då är det som regel inte heller möjligt. Vi hoppas det blir annorlunda den här gången, att vi får fel i alla våra farhågor och att någon vederlägger de argument vi lagt fram avseende det så kallade fossilfria stålet.

Magnus Henrekson
Christian Sandström
Siri Terjesen

Källor:

Andersson, F. (2018) Inga minskade utsläpp utan marknadsekonomi. Smedjan, 24 september.

Ekonomifakta: <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Tillvaxt/BNP---Sverige/>

Porter, M. E., & Van der Linde, C. (1995). Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 97-118.